

ÄLDRE PERSONERS UTSATTHET FÖR VÅLD I NÄRA RELATIONER

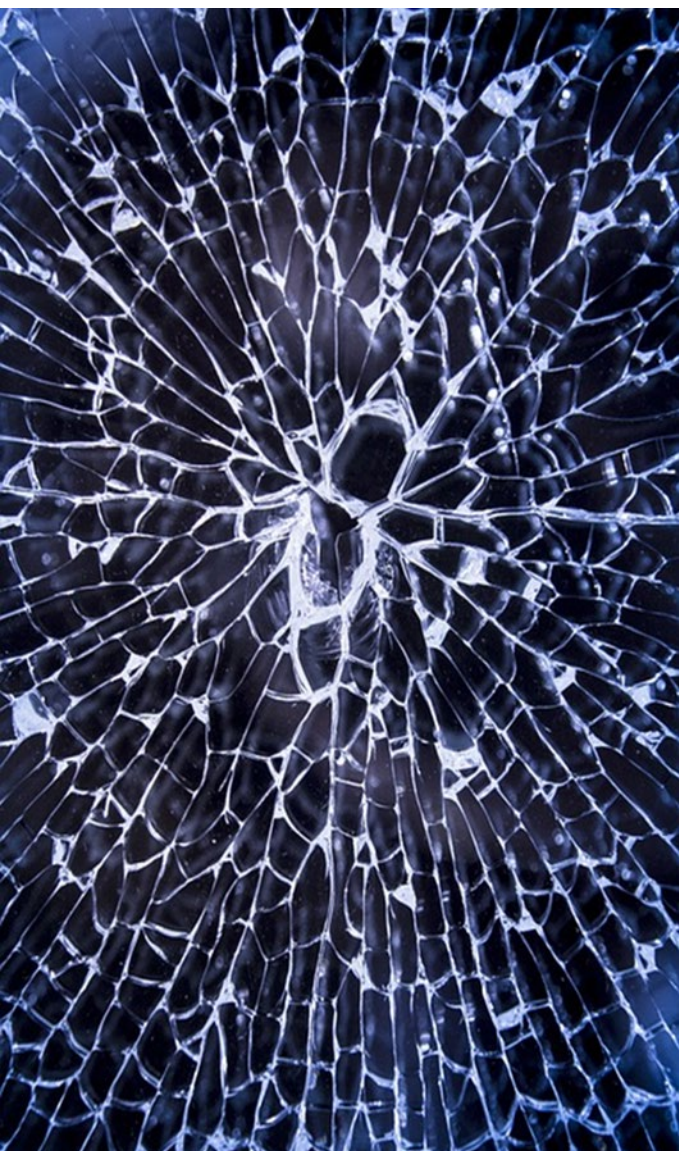
Lena Östlund, socionom, fil.lic i Velfärd och
socialvetenskap
Institutet för gerontologi, Hälsohögskolan, Jönköping

Definition våld mot äldre i nära relation

Torontodeklarationen:

En enstaka eller upprepad handling, eller **frånvaro** av önskvärd/lämplig handling, som utförs inom ett förhållande där det finns en **förväntan på förtroende** och som förorsakar skada eller smärta hos en äldre person.

WHO/INPEA 2002

Fysiskt våld är handlingar som avser att fysiskt skada eller vålla smärta hos personen såsom slag, sparkar, eller att personen blir knuffad eller biten.

Psykiskt våld är handlingar som avser att emotionellt skada eller vålla smärta genom direkta eller indirekta psykiska hot, kränkningar, tvång, förminskande eller isolering från omgivningen.

Sexuellt våld innefattar olika typer av sexuellt påtvingade handlingar inklusive samlag där samtycke saknas. Det kan också röra sig om sexuella trakasserier eller kränkande språk.

Ekonomiskt våld involverar förskingring av personens pengar eller ägodelar. Det kan vidare innebära att personen fräntas ansvar för sin privatekonomi, blir bestulen eller får sin egendom avsiktligt förstörd.

Försummelse uppstår till följd av att personens behov inte tillgodoses vilket exempelvis kan handla om att den äldre inte får sina läkemedel eller får hjälp att äta.

RISKFAKTORER ATT UTSATTAS FÖR VÅLD

- Sjukdom (fysisk, psykisk, kognitiv)
- Funktionsnedsättning
- Beroendeställning
- Tidigare erfarenhet av våld i nära relation
- Missbruk
- Isolering

- Partnervåld som debuterar i sviterna av kognitiv/somatisk sjuklighet eller ändrad livsstil
- Partnervåld som pågått genom livet
- Våld från vuxna barn
- Våld från vård- och omsorgspersonal
- Våld mellan boenden på säbo

Våld från partner/anhöriga

- Vårdare 24 timmar 7 dagar/vecka
- Okunskap gällande bemötande (främst vid kognitiv sjukdom/svikt)
- Våldet går i båda riktningarna
- Psykisk ohälsa (Psykisk ohälsa ökar bland äldre över 65 år men de erbjuds sällan terapi utan medicinering via VC)
- Isolering
- Missbruk

GRANSKNING IVO

84 lex Sarah-anmälningar visar:

- 58% utövades våldet av personal
- 42% av annan brukare
- 3% partnerrelaterat våld

- Beskrivs som incidenter, inte som våld
- Lågt fokus på den som utsatts
- Åtgärder som hotellås, rörelselarm, ökad bemanning

I utredningar finns beskrivningar av:

- Fysiskt och psykiskt våld
- Kränkningar
- Besträffningar
- Fotande/filmning av brukare
- Försummelse
- Brister i bemötande
- Sexuella övergrepp, våldtäkt och tafsande av personal eller brukare

NÄR SKA MAN MISSTÄNKA VÅLD?

Fysiska skador (blåmärken, frakturer, brännmärken)

- Skador som uppkommit till följd av våld eller skador till följd av olyckor
- Vissa indikationer på att blåmärken på överarmarna och baksidan av kroppen är överrepresenterade bland våldsutsatta liksom skador/frakturer i ansiktet och nacke
- Dålig hygien
- Undernärd

NÄR SKA MAN MISSTÄNKA VÅLD?

Psykiska skador

- Sömnstörningar, kronisk smärta, psykosomatiska symtom
- Ångest, depression, PTSD, suicidtankar, missbruk

Andra tecken

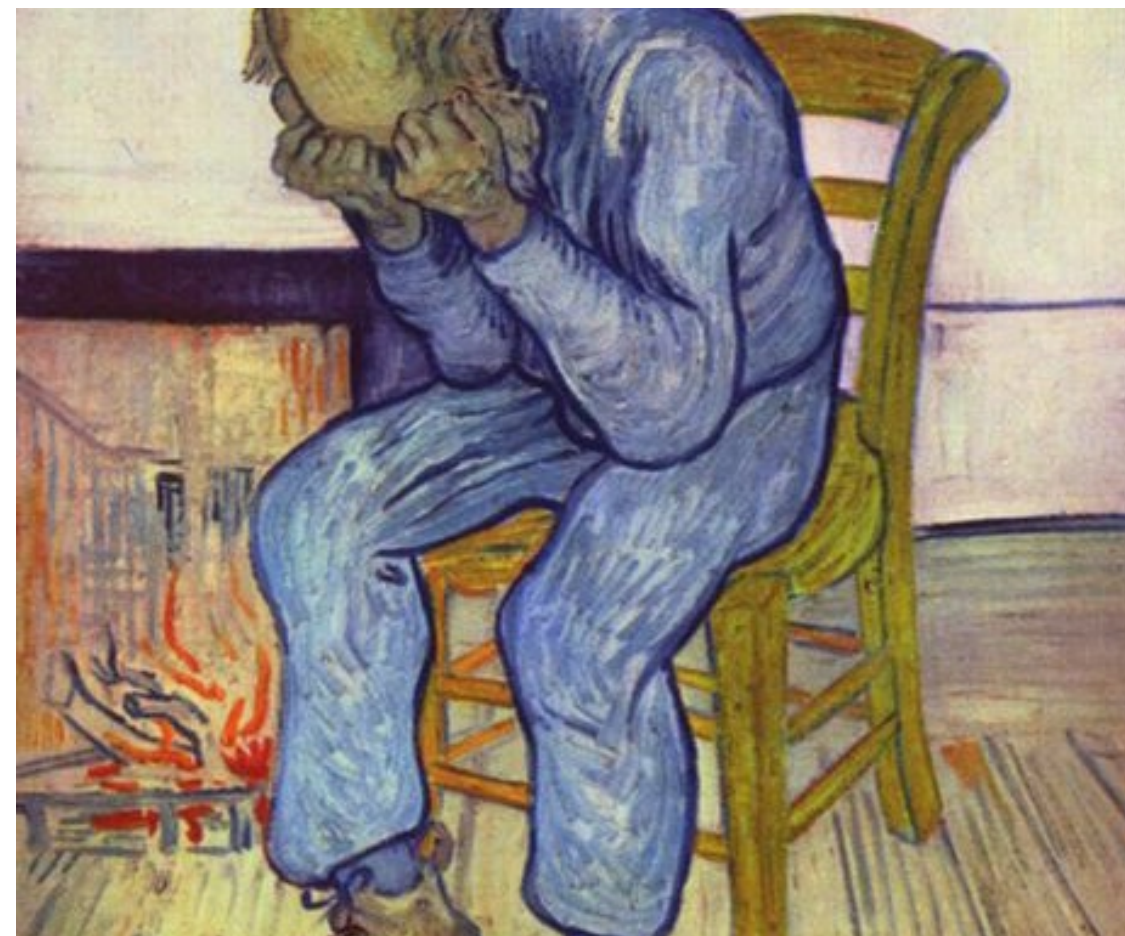
- Diffusa symptom, mångbesökare
- Uppvisar rädsla, skyggar

NÄR SKA MAN MISSTÄNKA VÅLD?

Sociala situationer som varningstecken

- Beroendeförhållande till andra personer
- Stort omsorgsansvar hos anhörig
- Oklarheter vad gäller ekonomi
- Konflikter inom familjen
- Drar sig undan från familjemedlemmar eller vänner

[illegible]

Ökad risk att flytta till särskilt boende

Podnieks E & Thomas C 2017 The consequences of Elder Abuse. I Dong X (red.) Elder abuse. Research, Practice and policy. Chicago: Springer International Publishing, 109-124

ANSVAR VID VÅLD I NÄRA RELATIONER

Socialstyrelsens föreskrifter och
allmänna råd om våld i nära
relationer (HSLF-FS 2022:39)

Våld i nära relationer. Handbok för
socialtjänsten, hälso- och
sjukvården och tandvården.
Socialstyrelsen, 2023

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (HSLF-FS 2022:39)

Socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska

- Fastställa rutiner för när och hur personalen i dess verksamheter ska ställa frågor om våld
- Samverka för att samordna sina åtgärder så att de inte motverkar varandra
- Upprätta en individuell plan när en person har behov av insatser både från hälso- och sjukvården och från socialtjänsten

BROTTSOFFERSTÖD

13 kap. Vissa insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda

Brottsofferstöd

1 § Socialnämnden **ska** erbjuda brottsofferstöd. Insatsen kan riktas till både den som har utsatts för brott och dennes närstående.

I socialnämndens ansvar enligt första stycket ingår att nämnden ska vara uppmärksam på att personer kan vara i behov av insatser för att förändra sin situation, såsom kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av en närstående man, andra personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av någon närstående samt personer som är eller har varit utsatta för våld eller förtryck med hedersmotiv.

VÅLDSUTÖVAREN

13 kap. Vissa insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda

Stöd för att ändra beteendet hos våldsutövare

8 § Socialnämnden **ska** erbjuda insatser som syftar till att ändra beteendet hos den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp. När socialnämnden erbjuder sådana insatser ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och för dennes närstående.

- Våld i nära relation ofta missas av de yrkesverksamma som har bäst chans att inverka
- Normer och kulturella värderingar påverkar yrkesverksamma i sin bedömning
- Stöd till offren oftast bara kom när det var akut och inte gick att missa.

Rekommendationer om hjälp och stöd vid våld i nära relationer

Det finns mycket begränsade evidens för vad som fungerar.

Många äldre personer vill inte bryta kontakt med eller polisanmäla exempelvis ett våldsutövande barn.

Om budskapet från personalen handlar om att bryta kontakten eller lämna den destruktiva relationen, så kan resultatet istället bli att den utsatta inte söker hjälp alls.

Interventioner verkar vara mest effektiva om de:

riktar sig till både vårdare och den äldre personen själv,
är familjeorienterade
inkluderar både utbildning och stöd

Multiprofessionella team föreslås för bättre helhetsgrepp

Vad kan då göras?

- Gör tätare uppföljningar
- Ge mer insatser än vad omvårdnadsbehovet är
- Dokumentera
- Länka insatserna inom egna verksamheten
- Samverkan mellan äldreomsorg, vårdcentral och annan hälso- och sjukvård
- Undvik åldersdiskriminering (äldre har samma rättigheter som yngre)
- Anpassa skyddade boende för äldre personer

Fungerar utmärkt att använda som studiematerial i ett arbetslag

1. Äldre personer och våldsutsatthet
2. Förekomsten av våld i nära relationer bland äldre personer
3. Historisk tillbakablick
4. Ansvarsområde för olika samhällsfunktioner
5. Utsatthet bland personer med demenssjukdom
6. Brott i nära relationer
7. Hinderstrappan för våldsutsatta äldre personer
8. Att möta våldsutsatta äldre personer
9. Traumamedvetet förhållningssätt och exempel på tillgängliga stödinsatser

JÖNKÖPING UNIVERSITY